

Patiesība ir aiz kalna

Cilvēku attiecības diezgan bieži ātri vien sabojājas kā veca gaļa. Arī autora un izdevēja. Vai nu izdevējs piesola pārāk maz samaksāt, vai *a priori* zināms, ka grāmatas vāks būs bezcerīgi *komerciāls*, vai arī autoram iebildes par līgumā ierakstīto nosacījumu ačgārnībām. Tad strīds, un autora grāmatu izdod cits, jo ir jau, no kā izvēlēties. Talantīgā, par savām lugām un īsprozu pamatoti cildinātā un arīdzan par savu romānu “Uguns nemodina” peltā Inga Ābele ir rets izņēmums. Visas patlaban izlasāmās viņas grāmatas izdotas apgādā “Atēna”.

Vēl pāris dienu pirms Ziemassvētkiem izdots viņas otrais stāstu krājums “Sniega laika piezīmes” nav viegla grāmata. Nedz viņai, nedz viņas aprakstītajām personām, nedz lasītājiem. Bet baisi patiesa. Amplitūdā no eksistenciālām šausmām, pat fizioloģijas, līdz bērnišķīgai naivitātei. Pat nevaru iedomāties otru latviešu stāstnieci/ku, kura/š mūsdienās spētu vienā īsprozas vai dzejprozas tekstā ierakstīt un tā uzburt tik plašu un dzīvu ainavu – blakus cilvēkiem, kas neizbēgami tiek stāstītā centrā, tik pat neizbēgami rādot suņus, aļņus un citus dzīvās dabas skatus. Un ne brīdi šī vide un tajā esošie cilvēki nekļūst bezcerīgi un neatgriezeniski pesimistiski. Drīzāk tādi kā apātiski optimistiski.

Lai aprādītu Ingas Ābeles īsprozas nozīmes vietu literatūras procesā, ir prātīgi kaut nedaudz uzlūkot pārējos šajā gadā izdotos un apspriešanas vērtas īsprozas krājumus: Gundegas Repšes “Ludovika zemes”, Noras Ikstenas “Dzīves stāsti” un Andras Neiburgas “Stum, stum”. Protams, katrai no šīs stāstniecēm ir savs trumpis, kuru izspēlēt, tāpēc ikviens, kurš pārļapos šos četrus krājumus, redzēs, ka tie ir atšķirīgi, bet uzrāda, ko un kā talantīgas rakstnieces pārvar sevī un literatūrā.

Lai arī Nora Ikstena, būdama laba stāstniece, spēj uzveidot raitu fabulu, viņu interesē padzīvojošo cilvēku dzīves pārpratumi, negēlības un nežēlības, kas noved postā un tiek atrisinātas ar negaidītu *cirvja cirtienu* – nāvi. Gundega Repše ir cieši norūpējusies par pasaules sakārtošanu, kas, protams, ir pateicīgs materiāls mālu mīcīšanai, tāpēc tad, kad uz zemes viss izvētīts, lielākā daļa cilvēku gājuši bojā grēku plūdus un apokalipsē, dzīvi palikušie vēl tiek kārtīgi nomazgāti – ar Irākas karotājiem sākot un Svēto Pēteri turpinot. Savukārt Andras Neiburgas stāsta dominante bieži vien ir vides sajūta: augusts Kurzemes jūrmalas ciematiņā, ziema pilsētā, skats caur logu, lietaina diena Centrāltirgus kafejnīcā; un lieliskas prasmes darboties ar šķietamiem sīkumiem un ikdienišķām detaļām, tā veidojot tēla dzīves paātrinājumu, līdz tas sasniedz brīvību vai sapinas sevī. Prozas laiktelpu skatot, Ingas Ābeles stāstos

visvairāk līdzīgā ar Andru Neiburgu. Taču tematikā – un tas, šķiet, pārsvarā raksturīgi tieši sieviešu rakstītajai prozai, ka samilzusi sadzīviski eksistenciāla problēma tiek risināta un šķietami arī atrisināta nevis pilsētā, bet gan laukos. Šķietami tāpēc, ka vismaz Ingai Ābelei pats atrisinājums nav tik ļoti no svara. Un ne jau uz atrisinājumu virzās viņas stāsti. Izlasāmi piemēri ir stāsti „Mainīga virziena vējš. Vīrietis” un „Mainīga virziena vējš. Sieviete”, kas, stingri ņemot, ir visciešāk ar fabulu, respektīvi, pārstāstāmu notikumu ierobežotie prozas darbi šai krājumā. Pirmajā divi – vīrietis un sieviete – noskaidro savas attiecības, pēkšņi un negaidīti uzkritušai ziemei, sniegam un putenim cauri uz savām mājām cīnoties. Otrajā savukārt divi – vīrietis un sieviete – savās attiecībās skaidrojas, atgūtajā īpašumā kūlu, un arī māju, dedzinot. Vējš var dzenāt sniega mākoņus vai gruzdošu zāli, un Inga Ābele var aprakstīt savus mīļos lauku ļaudis ziemā vai vasarā – patiesībā stāsts nav par to stāstu, ko viņa izliekas stāstām. (Līdzīgi kā stāstā „Uzdāviniet man vijolīti” žurnālistes intervējamā persona Bīrta, iespējams, Kalniņa vai Lejiņa, vai vēl kāda ar latvisku sugas vārdu numurēta sieva, patiesībā, bezgala labs cilvēks, kas stāsta it kā par savu kaimiņpuiku Ilju, nupat jau slavenu vijolnieku. Stāsta viņa it kā par puiku, jo tikai tāpēc jau žurnāliste nākusi un neko citu nemaz nevēlas dzirdēt, bet izstāsta par sevi, par savu vefieša atraitnes, kastrēta kaķa saimnieces, pusēdušas pensionāres esamību, ko aizpilda neaicinātas rūpes par kaimiņiem.) Īstais stāsts ir aiz stāsta – kā viltīgā gleznotāja gleznā govīs ir aiz kalna, tāpēc gleznā skaidri redzams ir tikai kalns. Interesenti varēs izklaidēties, sastatot šajās viena attiecību stāsta atšķirīgajās versijās vīrišķās un sievišķās tēlainības, bīdīt teorijas par to, kāpēc vīrietis sniegs, bet sieviete ugunsgrēks un kurā brīdī dzimumtēlainība krustojas ar politiekonomisko simboliku. Vai arī salīdzināt ar tās pašas operas īsināto, maksimāli koncentrēto versiju stāstā „Pils”, kur sieviete, daļēji ieslodzīta vīrieša mājās, pa svaigi uzsnigušo sniegu basām kājām dodas uz viņai pagalam nevajadzīgu pili – prozas platības te aizņemts daudzāk mazāk, tilpuma daudz vairāk, jo platība sadzīta zīmēs un nozīmēs.

Apātiskais optimisms dzimst un barojas no tā, ka atrisinājuma nevis nav, bet to nevienam nevajag. Stāsti aprāda to, kas ir, un neinteresējas par to, kas varētu vai kam vajadzētu būt. Arī aiz kalna var paslēpt tikai tādu patiesību, kas stāv uz vietas un nekustas.

Jūsu Rimands Ceplis